

tega pa mi sneg v oči blišči, ali mi preseda dež ali zmerzlina. No, to je žalosten čas brez veselja! Pa vendar ne! Tudi zimski čas ima svoje veselje, pa tudi nam mnogo koristi. Po zimi se ljudje sanjkajo in po ledu dersajo; človek, katerega po zimi dobro zebe, ve ceniti toploto. Po zimi po gorah rudo dovažvajo rudnikom, derva napravljajo in seno po letu nakupičeno domov spravljajo. — Po zimi se vsa družina zbere v zakurjeni izbi, tam šivajo, pletejo, predejo, izdeljujejo vsakoverstno leseno orodje in si pripovedujejo povesti in pravljice. Stariši, ki so po letu pri delu, in se ne vtegnejo veliko pečati z otroci, pripovedujejo jim sedaj od stvarnika vseh reči, jih uče sv. križ delati in drugih molitev, a tudi branja in pisanja, kolikor so se oni tega učili, in domača hiša postane učilnica.

V začetek zime pridejo tudi veseli božični prazniki. V kotu postavijo jaslice, in pred njimi luči prižgo. Okoli njih pa otroci veselo prepevajo :

O jaslice ljube
Kakó ste lepe,
Pri vas tak veselo
Nam bije serce.
Ni lepšega časa,
Božični ko čas
Ko Jezus sam dete
Je prišel do nas.

(Praprotnik.)

O božičih kade in škrepe z blagoslovljeno vodo po hišah, hlevih in skednjih. Oj! to je otrokom veselje, ko smejo z očetom kadilnico nesti. O prazniku nedolžnih otročičev imajo pa otroci pravico tepežkati, t. j. s šibo v roki našeškajo očeta, mater ali sploh odraščene ljudi, ki se jim morajo s kakim darilcem odkupiti.

Valentin Vodnik.

Rokopis b) Slovar (Nemško-Slovénsko-Latinski) je kupil iskreni Matej Ravnikar, tedaj voditelj modroslovnim šolam, ter izročil ga prof. Fr. Metelku, češ, naj spravi o priliki ga na svetlobo. Toda imel je s Spévníkom skoro enako osodo Slovar. L. 1848 ga prepustil Metelko tedanjemu Slovenskemu Društvu, a tudi to ga ni moglo doveršiti. Ob novem l. 1854 nese dr. Janez Bleiweis svoj „Koledarčik Slovenski“ prevzvišenemu knezu Antonu Alojziju Wolfu, in v razgovoru o V. Vodniku, čegar podoba z opisanim zaslužnim življenjem njegovim se nahaja v dotičnem koledarčeku, pridobi kneza, da sklene na svoje stroške nekdanjega svojega učitelja slovar primerno pomnožen v nemškem in slovenskem delu dati na dan, kar je Bleiweis naznanil Slovencem koj v I. listu str. 4. v naslednjih besedah:

»Kaj veselo novico za novo leto zamerejo »Novice« povedati bravcem svojim, da namreč naš milostljivi gg. knezoškof so blagoselčno obljubili pripomoči, da pride toliko zaželeni slovenski besednjak Vodnikov na dan. Pomnoženo je veliko vredno in trudapolno Vodnikovo delo z mnogim lepim blagom, ki so mu ga pretekla leta dodali izverstni jezikoslovci vsih slov. okrajin, — ali prelepi zaklad je ležal brez koristi za občinstvo, ker ni ga bilo rešitelja, ki bi mu bil pomagal na dan. Hvala Bogu! presvitli naš knezoškof, ki so si postavili že marsikter veličanski spominek blagoselčnosti svoje v domovini naši, hočejo tudi rešitelj biti krasnemu delu, ki zdihuje že toliko let po belem dnevu. Modri gospod, živo spoznavši, da v omiko in povzdigo vsacega jezika je dober in potrebam časa dostojen besednjak prva potreba, želijo resno, da pride to delo kmalo na dan, in da bi se ne odlašalo iz strahu, da ni popolnoma, ker noben besednjak ne more doveršen biti. Domorodci! kaj ne, da je to vesela novica za novo leto! Slava presvitlemu knezu!«

Po nasvétovanji dr. Bleiweisovem je prevzel vredništvo v I. delu verli Matej Cigale, in po njegovem neutrudnem spisovanji je prišel s primernim predgovorom, v katerem se pojasnuje zgodovina in osnova slovarjeva, na svetlo: *Deutsch-slovenisches Wörterbuch*. Herausgegeben auf Kosten des Hochw. H. Fürstbischofes von Laibach Anton Alois Wolf. Erster Theil. A—L. Vorw. XIII. 8°. S. 1—984. Zweiter Theil M—Z. S. 985—2012. Laibach. 1860. J. Blasnik. — V predgovoru so brati tudi te-le besede: »Leider sollte es dem hohen Mäcen nicht beschieden sein, die Beendigung des Werkes zu erleben, welches Er in der edelsinnigen, durch die denkwürdigen Worte Seines Testamentes bezeichneten Absicht, »die eines deutsch-slovenischen und slovenisch-deutschen Wörterbuchs sehnlichst harrenden Landsleute zu erfreuen«, begründet hat.« — Dozdéva se mi, da imá tudi „Slovénsko-Némški del“ osodo Vodnikovo, kajti do danes ga Slovenci še zastonj pričakujejo. Kaj poreče povéstnica, sodnica svétova, in kaj — sodba božja?!

Druge književne ostaline Vodnikove je nekaj prikazalo se na dan v Illyrisch. Bl. na pr. l. 1844 itd.; nekaj v Mitth. d. hist. Vereins na pr. l. 1848: *Itinerarium 1808—1818*; l. 1864: Vodnikiana „Münzbeschreibung“ etc.; l. 1861: *Zwei Briefe Dobrowsky's an Vodnik 1806—1808* (popravi str. 33 O. Marko P. nam. 1804 in 1806); Zvon l. 1870: Pogovori iz Lukijana I. II. III. (Priobčil Fr. Levstik) itd. —

XI. Sicer je Vodnik naj lepši spominek postavil si sam, kar je popéval pomenljivo tudi si sam na pr.:

Ne hčere ne sina	Dovolj je spomina:
Po meni ne bo,	Me pesmi pojo. —

Vendar so postavili spominek iz kamna mu tudi rojaki, kateri z omenjenimi lastnimi besedami Vodnikovimi stojí na grobu še sedaj s pristavkom: „Postavili 1819, popravili 1839 prijatli.“ — Pa tudi književnih spominkov so prijatelji, učenci in nasledniki postavili mu dokaj v slovstvu slovenskem nekaj v vezani nekaj v prosti besedi.

Pervi je Bl. Potočnik priobčil v Krajnski Čbelici I. kratko pesmico

Vodniku per Savici l. 1829:

Mojstra pevcov si učila —
V grobu glas njegov molči —
Ga, Savical boš slavila,
Njemu naj tvoj grom doni.

Nato je dr. Fr. Prešern v Kr. Čb. III. med „Seršeni“ svojimi „Mojstru pevcov“ zapel jo sicer:

Preblečen sim minisič bil,
In rad sim pel, še raji píl; —

vendar je on prvi l. 1845 v Novicah št. 3. zložil mu tolikanj pomenljivo:

V spominj Valentina Vodnika.

V Arabje pušavi	In miro nabéra
Se tičik rodi;	Netruden vse dni,
V odljudni gošavi	Se vbada, se vpéra,
Sam za-se živi.	Za smert le skerbi.
So zvezde sestrice,	Germado 'z njih dela
Mu mesic je brat;	Perléten samce,
Ni dano mu tice	Ko pride smert bela,
Si ljubico zbrat'.	Na nji se sožge.
Zanj družba ne mara,	Vun plane z plamena,
In on ne za njó;	Z svitlobo obdan,
V samoti se stara,	Sloveč'ga imena
Mu leta tekó.	Tič Fenis na dan.
Nar slajši dišave,	Tak pevic se trudi,
Ki zánje sam vé,	Samoten živi,
Nar zlahtniši trave,	Se v slavi, ki zgrudi
Kadila dragé.	Ga smert, prerodí. —

Kakor v Čbelici omenja Vodnika dr. J. Zupan v svojih pesmicah o bar. Sig. Zoisu; tako se ga spominja v svojem glosarju po geslih njegovih tudi J. Koseski. Za Prešernom so preslavljali Vodnika mlajši pesniki slovenski zapored, na pr. M. Vilhar in Fr. Cegnar l. 1849; v Koledi za novo leto 1855 Znojemski ali P. Hitzinger; l. 1858 J. Virk pa dr. Lovro Toman; l. 1859 A. Praprotnik; l. 1861 Gr. Krek; l. 1862 A. Umek Okiški: „Pevce Buditelj“; l. 1863 „Slovenija oživljena“ — Vodnik, Cojz, Linhart — zložil J. Bilc; l. 1866. 1871 „Slovenija Vodniku“ in l. 1872: Na Koprivniku — Vodnik, Cojz, Majda — zložila Lujiza Pesjakova itd. itd.

Kar si je Vodnik sam prerokoval, in kar mu je Prešern popeval, da se Fenis — pesnik — v slavi prerodí; zgodilo se je o stoletnici rojstva njegovega, in k temu pripomogla sta poleg dr. J. Bleiweisa največ dr. L. Toman pa dr. E. H. Costa.

Pervi je sicer opisal bil Vodnika bistroumni M. Čop v „Illyr. Bl.“ 1828 in v „P. J. Šafařík's Gesch. d. südsl. Lit. I. 1864.“ O njem pisala je Carniolia 1838; povedale so marsikaj Novice; gl. 1843 št. 35, 36; „Vodnikovo življenje“ opisal Danecki (J. Kosmač); Vedež I. 1848 št. 20—23 Navratil; Drobčince I. 1849 M. Majar; Ljublj. Časnik I. 1850 J. Terdina; Slov. Bčela I. 1853 J. Valjavec; Pregled slov. slovstva 1854 A. Janežič; Bleiweisov Koledarčik I. 1854 Dragotin Dežman; Ruska Beseda 1857—59 in Oesterr. Revue V. Klun; Česki Museum I. 1832—1834, 1863; Naučni Slovník in Pregled slov. literature 1863 J. Macun itd. itd. — Posebno na tanko se opisuje Vodnik I. 1858 po Novicah in vzlasti v „Vodnikov Spomenik“, na svitlo dal dr. E. H. Costa 1859 4° XI. str. 268, kjer so raznoverstni spisi nemški in slovenski o Vodnikovem življenji in o značajnosti in o dobi njegovi, ter mnoge pesmi Vodniku v spominj in na hvalo itd. itd. —

„Kakor žvergoli v domačem logu slavul pesmice sladke, tako je naš rajni Vodnik svoje pesme prav po domače prvi pel, in je s svojim čednim petjem mnogo mladih pesnikov vnel, pisal je A. Slomšek v Drob. I. 1862. Vse je Vodnika rado poslušalo od Soče do Mure, ob Savi in Dravi so se Vodnikove pesme popevale in ogrevale dobrovoljne Slovence. Bila je doba Vodnikova našega slovstva lepa spomlád, blagi Vodnik pa njeno solnce. Vbožček je rajni Vodnik živel, vbožec je vmerl, kakor je večidel pevcov osoda, alj njegov lep spomin po vsi slovenski zemlji slovi, kakor si ga je starček sam po svoje prav živo napisal itd. — In za stoletnico njegovega rojstva v zahvalni spomin (gl. Spomenik str. 211) mu je zapel Slomšek na pr.:

Ti svetla zvezda, Vodnik moj,	Kraljestvo nama bilo ni
Si dalč pred meno hodil,	Bogastvo tega sveta;
Pa bil sim zvest učenc tvoj,	Slovens'na bliša in časti
Ker s' me prijazno vodil.	Slovencom na obeta.
Prav po domače si nam pel,	Zaupam pa, de bođeva
In si tud' moje serce vnel,	V nebesih večno združena
Naj po domače poje,	Slovenca prav vesela
In dramí brate svoje ...	S Slovenci slavo pela.

Najbolje pa, kratko in krepko, je opisal našega prvega Vodnika v premnogih obzirih naš drugi Vodnik, dr. J. Bleiweis I. 1868 o njegovem godu v sledečem slavnostnem ogovoru (cf. Novic. str. 46. 47):

„Po sporočilu odbora čitalničinega došla mi je častna naloga, da s prologom vpeljem slovesno nocojšno „besedo“, ktere namen je, da hvaležnega srca čestitamo duševnemu očetu naroda našega — Vodniku — ob rojstnem njegovem dnevu.

Ravno 110 let je danes — slavna gospóda! — kar se nam je rodil Vodnik naš. Od tistihmal pa, kar smo 1858. leta obhajali stoletnico njegovo, stavi čitalnica naša spomin ta v prvo vrsto slovesnosti svojih,

in sestrice njene — druge čitalnice po zemlji slovenski — nas hvalevredno posnemajo v tem obhajilu.

Ako nam kdo vprašanje stavi: kako to, da narod naš ravno Vodnika slavi tako posebno nenavadno, lahko mu damo odgovor ta: da hvaležnost naroda slovenskega do njega je neizmerna, kakor so neizmerne zasluge njegove za narod naš.

Neopravičeno bi bilo hvalisanje, ako bi kdo trdil, da Vodnik je najizvrstnejši pesnik naš, da je najbolji slovničar, najbolji zgodovinar itd. in da nimamo odličnejših pesnikov, slovničarjev, povestničarjev itd. — Ne to, kar imenujemo specijalno izvrstnost v tej ali uni stroki, ne to je, kar Vodniku daje vrednost toliko, — marveč to je, Vodnik sam je bil korenjak za deset drugih, da je delal sam za deset drugih izvrstnih, in to vse iz lastne moči, iz čiste ljubezni do naroda svojega, in ob časih tacih, ko je še debela mēgla nemilega tujstva ležala nad zemljo našo.

Vélikí misijonar omike in rodoljubja bil je Vodnik domovini svoji, za katero je živel, trpel, umrl.

Kdo gospóda moja! je prvi nam čistil jezik, dajal sosedu nazaj, kar je najetega v njem? Kdo je prvi svetu pokazal bogastvo, sladkost, krepost jezika slovenskega? — Vodnik!

Kdo nam je prepeval pesmi tako v narodovem duhu, kakor Vodnik!

Kdo je že v preteklem stoletji, ko so še po vsem svetu časniki bili bele vrane, izdajal slovenski časnik? — Vodnik!

Vodnik je bil, ki je prvi nam začel izdelavati vélikí slovár.

Vodnik je bil, ki je spisal povestnico naše domovine, ktere še dosihmal nikdo ni prekosal.

Vodnik je spisal slovensko gramatiko, kršanski nauk za šole in je bil marljiv pripomočnik pri prestavljanji pisma svetega.

Vladi je stregel s tem, da je bil translator uradnih razglasov.

In tudi kmeta ni pozabil, kteremu je v „vélikí pratiki“ svoji podajal gospodarske nauke, pa tudi gospodinj naših ne, — poslovenil jim je „kuharske bukve“, in prof. Matošek je v slovenski jezik prestavil „bukve za babice.“

Vodnik je bil mineralog, arheolog, numismatik, profesor mnogih nauk, ravnatelj treh učilnic, — znal je zraven maternega svojega jezika več drugih slovanskih narečij in vrh tega še 6 drugih jezikov.

Človeku se v glavi vrti, ako vidi kaj je delal in stvaril na polji tolikostranskem. Če vé kdo — in tudi pri drugem narodu — za enacega možá, naj reče: kdo da je!

In ta izvrstni naš rojak ni bil sin mogočnih, bogatih starišev; rodil se je v borni bajtici na kmetih; šel je v šolo v prtenih hlačicah; 17 let

star postal je menišček frančiškan in mašnik, dokler ga ni čez 9 let škof Herberstein oprostil samostanskih zidov njegovemu duhu pretesnih in ga poslal za kaplana na deželo, kjer se je s pripomočjo dveh preblagih naših Zoisov začela razvijati delavnost njegova. —

Ker pa človek izvrstne može rad tudi pozná po osebi, značaji, vedenji v družnem življenji itd., naj dodam še nekoliko besedi o tem.

Vodnik, mož srednje pa krepke postave, bil je priljuden, pohleven, pobožen pa rad vesel; marsiktero okroglo nam je zapel. Rodoljub z dušo in telesom, pa je tudi milo potožil, ko je videl, kakor v pravlici svoji pravi, kako se „nemškemu konju trikrat na dan oves ponuja, kranjsko paro pa po glavi tepó.“

Če tudi se je natolcevan po hudobnih jezicih vladi zeló zameril, da je zapel „Ilirijo oživljeno“ v prevelikem veselji, ko je narodu našemu v šolah došla ravnopravnost, in je bil zatega del prvi mučenec národnosti slovenske, bil je vendar vseskozi Vodnik zvest Avstrijan, Avstrijan kakor rodoljub, z dušo in telesom. Navdušene njegove „brambovske“ pesmi navduševale so narod, da je radosten v boj šel in kri prelival za dom in cesarja; — bil je Vodniku — kakor je v pesmah svojih rekel — „Estrajh za vse!“

Tako je bil Vodnik vzor pravega slovenskega rodoljuba, po katerem še danes Slovenci imamo geslo: vera, cesar, domovina!

Slavna gospóda! mislim, da kratke te értice iz življenja Vodnikovega pričajo nam dovolj, zakaj da narod slovenski njega tako visoko ceni: naša hvaležnost je neizmerna kakor so neizmerne zasluge Vodnikove za narod naš.

In zato Ti, véliki naš Vodnik! zopet danes hvaležna domovina okrog glave ovija venec slave!

Res profetične so bile Tvoje besede, ko si rekel:

Ne sina ne hčere po Tebi ne bo,

Dovolj je spomina: Te dela pojó! —

Spominske slike iz svetovne razstave l. 1873.

Načertuje Jos. Levičnik, učenik.

(Dalje.)

Motto: „Človek se uží
Dokler živi.“

Narodaka prislovica.

Ker sem s svojim popisom ravno pri gospodarstveni stroki, povabim častite g. g. sobrate in bralce, naj se potrudijo v duhu z manoj tudi še v sgrado, kjer je bilo c. k. gospodarstveno ministerstvo razpostavilo stvari, orodja, pridelke i. t. d., ki spadaja v njegov načert (delokrog). Marsičesa bi si bil želel za naravoslovno zbirko šoli, v kateri se trudim s podučevanjem mladine že 22. leto, ali le ogledovati se je smelo, in to